

Poštnina pavšalirana.

URTEC

LIST S PODOBAMI ZA
SLOVENSKO MLADINO
S PRILOGO "ANGELCEK"
LETNIK: 50. **1920** STEVILKA: 8.-9.

Vsebina:

Dr. Josip Lovrenčič: Otrok v vlaku. (Pesem.) . . .	89
Ksaver Meško: Legenda o cerkvi pri Mariji na Zili. (Dalje.)	91
Janko Polák: (Večer.)	95
J. E. Bogomil: Povest o tujih grehih.	96
Leopold Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. (Konec.)	99
Abstinent, ti si junak!	104
Cvetinomiški: Sin in hči. (Konec.)	105
J. Klemenčič: Tetin dar.	108
Modrost v pregovorih domačih in tujih.	110
Slovstvo.	110
Listnica uredništva.	111
Rebus.	112
Vladimir R-y: Uganka.	112
Rešitev besedne zastavice v 5.—7. šte. »Vrtca«.	112
Rešitev uganke v 5.—7. šte. »Vrtca«.	112

Vrtec s prilogo Angelček stane 18 K na leto. Izdaja društvo Pripravniki dom.

Urednik: Jožef Volc, župnik na Rovih. © Oblasen odgovoren: Ludovik Tomatič. © Za upravljanje: dr. Jožef Demšar, prof. v Ljubljani, Sv. Petra cesta šte. 50. © Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELČER.

Leto 50. Ljubljana, avgusta-septembra 1920. Štev. 8., 9.

Dr Jos. Lovrenčič:

Otrok v vlaku.

Jesensko jutro rano
gorenjski vlak tak . . . tak
hiti, vrši v Ljubljano.

V vlaku naša Vida
z mamico sedi,
gleda modro skozi okno
pa spregovori:

„Čudno! Mi v Ljubljano,
mamica, gremó,
a drevesa zunaj — vidiš? —
kam hité takó?

Ali mar v Podnárt,
ali na Otoče?
ali še bolj daleč
tak hité mogoče?“

Mamiea v zadregi:

„Res ne vem, A zdi se,
da morda na Brezje
jim tako mudi se?“

Pa pomisli Vida:

„Ali grédo k maši?“ — —
„Dà, k Mariji Pomočnici,
njihovi in naši!

V maju, veš, jih je z zelenjem
s evetjem okrasila.
Za Veliki, Mali šmaren,
pa jih s sadjem obložila.

Zdaj gredó zahvalit
Mamki božji se lepó
in jo prosit, naj varuje
vedno s svojo jih rokó!“

„Ah, jaz tudi bi na Brezje!“
Vida je sklenila,
gledala, kakó beže drevesa
in se veselila ...

Ko jesensko jutro
solnèni žarek je pozdravil,
z mamieo in Vido
vlak se je v Ljubljani ustavil.

Ksaver Meško.

Legenda o cerkvi pri Mariji na Zili.

(Nadaljevanje.)

Med tem, ko razmišlja grof svoje gorje in se srdi na Boga in ljudi, gredo iz gradu grofica, dva oborožena služabnika in mlada dovilja.

Čez dvorišče in iz gradu nese dete služkinja. A komaj zavijejo v senco mogočnih lip, ki so stražile na obeh straneh široko cesto, ga vzame v naročje grofica. Polna materinske ljubezni ga privije tesno k prsim.

Zdajzdej ji zdrkne skrivna solza na dragoceno, z zlatom vezeno tančico, ki je bilo dete povsem zakrito z njo. Le kaka dva-, trikrat privzdigne med potom grofica nagloma in skrivoma snežnobeli prt. Tedaj se pa odbije od plenice, belih in nežnih kakor češnjevo cvetje, peščenorjavi, razkavi obraz otroka. S silo se mora premagovati nesrečna mati, da ob tem žalostnem pogledu na glas ne zajoka.

Tako romajo čez Dravo in tja na polje k Devici Mariji na Zili.

Dolgo dolgo tam kléči grofica na trdem in ostrem kamenju cerkvenih razvalin in prosi Boga iz globočine srca, naj se je usmili, najnesrečnejše vseh mater. Kliče v grozni stiski trpečega srca k Mariji, naj ona, ki je Mati žalosti in trpljenja, pogleda z milostnimi očmi na njeno žalost in trpljenje. Naj poklekne ona, Mati Sinu božjega, pred prestol vsemogóčnega Boga in mu naj potoži vso njeno bol, vse njeno brezmejno, moreče gorje.

Minévajo pa ure in ure. Solnce se je že davno prepeljalo čez najvišjo visočino neba, že se je nagibalo proti goram, da za kako uro zaide za božjo gnado; a o kaki pomoči ni sledu. Kakor da so nebesa gluha za vzdihne in prošnje obupane matere! Kakor da je srce Matere usmiljenja trdo in neobčutno liki nemi kameni, ki ležé v velikem neredu križem naokrog.

Zdaj se grofica ne more več premagovati. Nasloni vročo in bolno glavo ob nemi zid in zaihti, da se ji stresa nežno telo sunkoma.

Pestunji in konjenikoma se v srce smili mlada gospa, ki je bila vedno dobra in prijazna z njimi. Kakor so poprej z njo molili in prosili Boga in Marijo pomoči, tako so zdaj z njo žalovali. Pestunja polglasno joka; sulicarja pa zamišljeno zreta v daljavo, tja na gore, ožarjene z zlatom solnca, visečega že nizko nad njimi. Nemirno, kakor v tihi jezi, si vihata dolge brke. Vmes pa zdaj ta, zdaj oni naglo poseže gor proti čelu in si brzo, skrivaj obriše solze iz oči.

Ko odhajajo proti večeru z groblje, nese nesrečna grofica otroka domov, kakršnega je bila prinesla dopoldne.

V gradu si potem ne upa pred grofa. Zakleni se v svoje sobane. Tam joka in moli dolgo v noč.

Grof Ludovik je kmalu izvedel, kako se je končalo to romanje. S pestjo in z mečem je udarjal v svoji sobi ob mizo in se je divje krohotal: »Saj sem vedel! Saj ni mogoče! Čudež? Ah, ženske marnje!«

Rogal se je z besedami in z mislimi čudežu. In vendar ga je bila čez dan, navzlic njegovi neveri, vsega prevzela misel: »Morda se pa vendar zgodi kaj nenavadnega? Elizabeta je taka bogomoljka! Morda si pa res kaj izprosi?«

Zdaj je bilo njegovo razočaranje tem bolestnejše, a tem hujši tudi njegov srd.

Stari sluga Pavel mu je moral prinesiti po večerji velik vrč vina. Ker je bil starec bolehen in ga je navrh trpinčil še hud protin, ni mogel ponoči spati. Tako je slišal pozno v noč v svojo sobico, da govori grof glasno sam s seboj in da se še glasneje smeje, da divje zveni vun v tiho poletno noč.

Drugo jutro vstane gospod Ludovik še bolj slabe volje. Glava mu je od vina in nezadostnega spanja težka, kakor bi bila iz svinca.

Sede spet k oknu, da se nekoliko ohladi in pozdravi. Svežost jutranjega zraka mu dé prav dobro.

A srcu tudi sveži zrak ne pomaga. Bolj je čemerno in bolno nego prejšnje jutro. Razmišlja grof, ali bi re kazalo, da odpotuje? Na Duva ali kamorkoli, samo da pride z grada. Saj čuti, da že vsi vedo za njegovo nesrečo in sramoto. In vsi mu jo privoščijo in se mu na tihem rogajo, se mu zdi. Res, v obraz se mu laskajo, ker je bogat in mogočen; Klanjajo se mu in klečeplazijo pred njim, ker se ga boje ali ker pričakujejo koristi od njega. A za hrbtom — kdo ve, kakšne paganske govornice se že spletajo med ljudstvom o njem, o grofici in o tem nesrečnem otroku?

V tujini, v šumnih družbah bo to prej in laže pozabil. Žena? Kaj ga briga, ko pa ga je tako onesrečila, mu zagrenila za vedno vse veselje, mu zastrupila vse življenje. Kdo ve, kaj ima na vesti, da jo je Bog — ona veruje vanj, torej zanjo res je in jo lahko kaznuje! — tako grozno udaril? Če jo pusti in gre, kdo mu more kaj očitati?

V tem premišljevanju tudi danes gospod Ludovik presliši polzadušeno, lahko trkanje. Ne sliši in ne opazi, ko so se polagoma, nekako neodločno odprle duri, in je spet vstopila grofica, še bolj tiho, še bolj boječe nego prejšnje jutro.

Sredi sobe je postala. Ni si upala bliže možu.

»Moj gospod!« je izpregovorila komaj slišno.

Grof plane pokonci, da s hruščem prevrže težki hrastov stol. Komaj verjame, da stoji pred njim res grofica. Poltiho zakolne, glasno pa se zadere:

»No, kaj pa spet?«

»Šla bi še danes na Zilo, če dovolite, gospod Ludovik?«

»Spet pričakovat čudeža? Ženske neumnosti!«

»Spet se mi je sanjalo, o gospod Ludovik.«

»Neumne sanje, pravim!« zarohni grof in z nogu udari ob tla, da zabobni. »Čisto ob pamet vas spravijo te sanje. Sanjate pač, kar ves dan mislite. A brez koristi razmišljate o tem in brez koristi letate z ono krastačo po svetu. Čudeži se dandanašnji ne gode več.«

»O moj gospod, jaz pa mislim, da me Bog in Marija v moji nesreči ne moreta zapustiti.«

Grof zaničljivo skomizgne z ramami in se obrne v stran.

»Storite, kar hočete! A v tretje me več ne nadlegujte!«

»Bog vam povrni, moj gospod. Z Bogom.«

S še večjim nemirom, ali je sanje vendar niso varale, ji bo li Bog danes pomagal ali ne, roma grofica z doviljo in s hlapcema ta dan spet na Zilo.

A s še večjo žalostjo se vrača proti večeru. Čudež se ni zgodil.

A tudi grof je bil še bolj razjarjen.

Spet si je dal prinesiti velikanski vrč vina. Pomočnik Emanuelov lovec Izidor, znan silen pivec in hud pretepač, je moral priti k njemu v sobo, da sta skupaj pila in igrala. A okoli polnoči je zbežal. Grof je ob polnoči kar na lepem zagledal ob mizi še enega gosta — samega peklenščeka. Izidor se je temu sicer silno čudil, ko grof v hudega duha ni veroval. A še bolj se je čudil, ko je videl, da se grof niti hudobe ne boji. Pograbil je namreč meč in divjal za prikaznijo po sobi, iz kota v kot, proti oknom in proti durim; celo na stole in mizo je skakal, ko se je dvignila peklena pošast proti stropu, da je prevrgel kozarce in vrč, ki je s truščem treščil na tla in se je razlilo zlato vino na vse strani po sobi. Besno je mahal in sekal razvneti vitez z mečem po zraku in po stenah; nabadal hudiča zdaj kje v kotu, zdaj ob oknu, zdaj v zraku nad mizo. Izidorju se je zazdelo, da vsak hip lahko prebode tudi njega ali mu zadá z mečem udarec, ki ga kar na lepem in na tihem spravi na drugi svet. Ker se mu pa ta še ni zdel preveč napačen, in ker ni imel še urejenih računov ne z Bogom in ne s hudobcem, je bil iskreno vesel, ko je mogel neopažen planiti iz sobe in zbežati iz bližine nevarnega viteza.

Tretje jutro — hladne sape, ki so pihljale v sobano skozi odprto okno, so ga zdramile — se je prebudil grof na tleh ob prevrženi mizi. Dvignil je težko težko glavo in se je začudeno oziral po sobi in po nenavadnem razdejanju, ki ga je kazala. Polagoma se mu je zbujal v šumeči glavi dremoten spomin, da je vrgel ponoči mizo na satana, satan mu je pa iz maščevalnosti izpodmeknil nogo, da je še sam telebnil po dolgem na tla. Potem se ni spomnil na ničesar več.

Komaj se je domislil tega čudnega dogodka in onega popivanja z Izidorjem, je grdo zaklel in naglo planil pokonci. Bilo ga je hudo sram.

»Še danes morajo pripraviti, da odpotujem.«

Dvignil je mizo in prevržene stole; sedel na stol, naslonil glavo ob močno, meča in kopja vajeno roko in razmišljal o prejšnjem večeru in o svoji nesreči, ki ga lahko še povsem uniči.

Kar nenadoma pa glasno potrka.

»To pa ni ona!« pomisli grof. Temno pogleda proti durim in nevoljno zarenci.

Duri se odpró polagoma, na stezaj, in grof Ludovik začuden zagleda naslednji hip na pragu svojega očeta, starega grofa Sigismunda Friderika.

Že dve leti nista govorila. Oče mu je vedno očital jezo in sirovost, ga grajal zaradi nevere in ga še zmerom hotel poučevati in strahovati kakor desetletnega fanta. Ko mu je nekoč v razburjenju in hudi nevolji povedal v lice, naj se tega enkrat za vselej odvadi, ker v svojih mladih letih najbrž sam ni bil nič boljši, in ker on, grof groteneški in bekštajnski, kraigski, žineški in gradeneški, ni več paglavec, ki se dá z leskovko našeškati, je oče pretrgal vse občevanje z njim. Živel je potem povsem samzase v stranskem stolpu grada. Ludovik pa tudi ni iskal njegove družbe. Ni se maral ponižati, da bi prosil očeta odpuščanja. Prijalo mu je pa tudi, da je zdaj lahko neovirano gospodaril v gradu, in mu nihče ni očital malenkosti in ga grajal zaradi kake lahkomiselnosti.

A zdaj, glej, prihaja oče k njemu! Dva služabnika ga podpirata, in še sam se opira na visoko, močno, s srebrom okovano palico. Dolga bela brada mu pada daleč dol po prsih. Nad črnožametasto obleko se zdi še belejša.

Gospod Ludovik nehote naglo vstane, se spoštljivo pokloni in stopi prišlecju naproti. Hoče ga prijeti, da ga namesto hlapcev povede čez sobo. A ko starček z roko in z očmi odkloni, mu naglo primakne velik, z grbom gospodov groteneških in bekštajnskih umetno okrašen stol.

»Sedite, oče!«

»Prišel sem le za hip,« izpregovori starček s počasnim, nekako utrujenim glasom, glasom starih ljudi, ki pač še mnogo mislijo, a malo govore. »S prošnjo sem prišel.«

»Zapovedujte, oče!«

»V imenu grofice, gospe Barbare Elizabete, prihajam. Prosim, da bi smela še danes na Zilo.«

Gospodu Ludoviku se stemni obraz. Tesno stisne usta, kakor da hoče v zadnjem hipu zadržati ostro bešedo, ki sili iz njih.

Tišina zavlada v širni sobi. Starček potrpežljivo čaka, kaj poreče sin.

»Ali veste tudi vi o tem, oče?« vpraša čez nekaj časa gospod Ludovik poltiho.

»Vem.«

»Vse?«

»Vse, moj sin.«

Stari grof je ves čas pozorno opazoval sina. V očeh se mu je zdajzdaj čudno zasvetilo. A kdo bi mogel povedati, kaj da je bilo: ali žalost in sočutje z nesrečo sinovo, ali veselje, ker je spoznaval, da je baš ta nesreča pot, ki se bosta njuni srca na nji spet zblížali.

Ko vidi sina stoječega s sklonjeno glavo ob stolu, polagoma dvigne velo roko iznad naslonjača in jo iztegne proti sinovi. Gospod Ludovik mu poda svojo, prepusti mu vso, kakor da je spet otrok in se oklepa roke očetove, da ga ona varno vodi.

»Vse vem, Ludovik, moj sin, vse. Hudo te je obiskal Gospod, tebe in nas vse. A priznajmo: zaslužili smo!«

Ludovik ne odtegne roke. Še globlje skloni glavo in vzdihne polglasno, bolešno.

»Upaj, Ludovik!« de stari. »Bog je usmiljen. In Mati božja je tako dobrotna. Jutri je praznik Gospe ziljske, Marije vnebovzete. Zato toliko upa gospa Barbara Elizabeta te dni.«

»Ali se ji je spet sanjalo?« tiho vpraša mladi grof.

»Sanjalo! A ne upa sama priti.«

Gospod Ludovik dolgo molči.

»Oče, če bi nam prišla res pomoč od zgoraj, bom veroval tudi jaz. In za zahvalo bom pozidal ziljsko cerkev, mnogo lepšo, kot je bila prejšnja.«

Starček se nalahko, a dobrotno in zadovoljno nasmehlja.

»Nebeška Gospa od nas pač ničesar ne potrebuje. A zaradi ljudstva, da ima spet svojo cerkev, stori to, Ludovik. In da se ne bo govorilo po deželi: »Gospodje groteneški in bekštajnski so skopuhi in nehvaležneži.«

»Ne, oče, tega o nas ne bodo govorili!«

(Konec.)

Janko Polák:

Večer.

*Za gozdovi temnimi
zlato solnce tone...*

*Ko pa tone, pa budi
zvezdic milijone.*

*V logu belih, vitkih bréz
veterček šepeče.*

*Sluša ga ob listu list,
v rádosti trepeče.*

Glas večernega zvona

plove iz daljave...

Sam sem. V gorah je odmev:

»Mater Dei, ave!«

Povest o tujih grehah.

J. E. Bogomil.

Sredi vasi sta se srečala Milharjev Pavle in Vejnikov Jože — kar tako, da drug za drugega nista vedela. Če se pa nista srečala, je šel pa Pavel k Vejniku ali pa Jože k Milharju, pa sta bila srečno skupaj. Včasih sta se torej srečala vedoma, včasih pa kar tako ...

»Kam pa danes?« je vprašal Jože.

»Danes si pa ti gospodar! Danes ti odločuješ,« je rekel Pavle.

Fanta sta se menda bala, da bi se čez mero ne prevzela, zato je bil vsak dan eden gospodar, drugi je moral pa ubogati.

»Veš kaj? Zapotokar ima za podom prav lepo zrelo sadje. Če hočeš, pa pojdiva?«

»Krast! — Tega pa ne! Kradla pa res ne bova.«

»Moraš!« mu veli Jože. »Če sem gospodar, me moraš ubogati, ali pa nisva več prijatelja.«

»Ali krasti je greh,« se upre Pavle.

»Greh gor, greh dol! Zapotokar ima dosti sadja. Še pogrešal ne bo tistih par jabolk. Pojdeš?«

Končno le privoli Pavle v Jožetov nasvet.

Zapotokar ima res krasno sadno drevje. Ondi za podom ob potoku stoji jablana s finim, zlatorumenim sadjem. Sosednjih hiš ni blizu, potok pa tako prijetno žubori in dela šum, da ni čuti tresenja; kraj je torej kaj pripraven za razne uzmoviče.

»Poglej!« spet napeljuje Jože Pavleta v svojo namero. »Nihče naju ne bo videl. In ti se bojiš? Beži! Poglej, kako lepo sadje! Ali si že kdaj videl taka jabolka?«

»Ne še.« In zadovoljna sta.

Kakor izkušena moža zdaj ugibata, kako bi prišla do sadja. Jablana je precej visoka. Tisti mostiček, kamor deva Zapotokarjeva Nežika perilo, kadar ga izpira, bo pomagal ravno prav. Samo, če je dovolj trden? Jože ga poizkusi z mojstrskim pogledom, prime ga z rokama, potrese, če se mostiček kaj guglje — a vsa preiskava pokaže, da je mostiček dobro delo Zapotokarjevega Franceta.

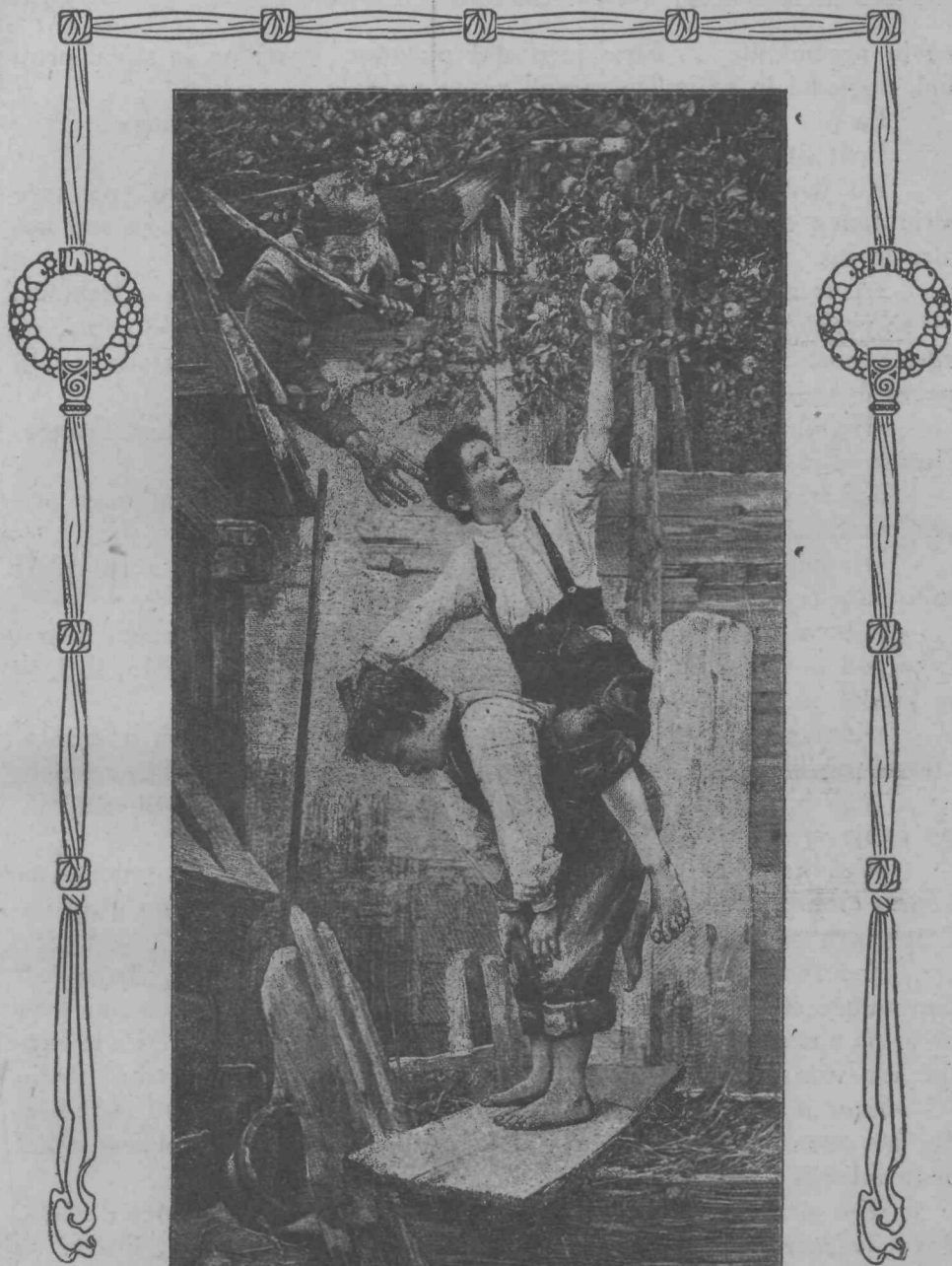
»Bo!« reče Jože nakratko. »Sedaj pa stopi ti, Pavle, na mostiček. Ti si močnejši, zato boš lažje držal. Malo se boš upognil, pa bom jaz stopil na tvoj hrbet in dosegel vejo. Ali ti je prav?«

»Prav!« odgovori Pavle, ki je danes na vrsti, da uboga. Če bi bil on gospodar, bi seveda svetoval drugače.

Na podu pa brusi stric Janez, Zapotokarjev brat, drvarsko žago.

Fantoma je bilo to čisto prav. Saj je zato šum še večji, in manjša je nevarnost, da ju zasačijo.

Kar brž na delo! Pavle stopi na mostiček, Jože pa spleza previdno na njegov hrbet. Na podu se je pa premaknila senca. In zopet

Stric Janez ima druge muhe ...

se je premaknila ... Stric je postal pozoren. Previdno je stopil proti lini, pogledal in se molče spravil zopet na delo.

Pa ne, da bi hotel celo molčati k tatvini, ta stric Janez?

Boš! Stric Janez ima druge muhe.

Ko fanta dobro začneta svoje nepošteno rokodelstvo, pa seže stric Janez z roko skozi lino, pa čisto tiho prime Jožeta za šop kuštravih las.

»Ay!« zarjove Jože in se umakne. Pavle pa omahne in — štrbunk! — se prekopicne v potok. Jože nima več trdne podlage pod seboj, pa zgreši mostiček in ubere isto pot kakor Pavle. Stricu pa ostane v roki nekaj Jožetovih las, ki mu jih je pustil za spomin.

»Hohoho!« se krohota stric Janez na vse grlo, »hohoho! France! Nežika! Brž, hitro!«

Kakor v eni sapi prihitita France in Nežika gledat, kaj se je pripetilo stricu.

»Hoohoho!« se smeje stric. »Poglejta, poglejta! Ali sta že videla take žabe?«

France in Nežika stopita k lini. Jože in Pavle ravno lezeta iz potoka, od obeh pa lije voda v curkih. Oba imata svoje plačilo, tisti, ki je kradel, in tisti, ki se je udeležil tatvine.

»Kam pa sedaj?« premišljujeta, ko zlezeta iz vode in oddirjata. Domoj ne kaže, ker ni varno. S poda se pa sliši tak zaničljiv zasmeh, da ju boli bolj, kakor če bi pritekel France s poda in priložil vsakemu po dvoja vročih okrog ušes.

»Veš kaj, Pavle,« ugame »gospodar« Jože, »sedaj se pojdiva pa kopat. Doli pri tolmunu sveti solnce, pa se bo obleka lepo posušila. Potem sva pa dobra.«

Hočeš-nočeš mora Pavle za Jožetom. Hvala Bogu res, da je tisti dan solnce sijalo! Kopala sta se in tako prišla vsaj čisto suha na svoj dom, pa z nemirno vestjo, češ, morda doma itak nič ne vedo? Pa je vendar vsa vas govorila, kam sta padla Milharjev Pavle in Vejnikov Jože.

Sicer je pa bilo precej vseeno, ali je kdo o tem govoril ali nihče. Saj sta umazani srajci obeh zadosti vpili, da se jima je danes nekaj nenavadnega zgodilo.

»Kje si se pa zopet potepal?« so pozdravili Milharjev oče Pavleta. Pavel je začel nekaj jecljati, pa ni mogel kdovekaj povedati. Preveč se je ustrašil, ker so mu oče kar na čisto očitali potepanje.

»Le tiho bodi, vse vem!« so pristavili oče. »Kradel si pri Zapotokarju.«

»Saj jaz nisem, le Vejnikov je,« se je izgovarjal Pavle.

»Ti si pa pomagal! Zato si ravnotak tat. Kar sram me je, veš! Moj sin, pa tat!« Nišo bili eden tistih, ki svojemu vsak greh izpregledajo. Nazadnje je še celo šiba izrekla svojo besedo.

Jožetu ni bilo nič bolje.

»Le kdo te je učil krasti?« sta ga izpraševala hkrati oče in mati.

»Zor- Zor- Zormanov Peter,« je zaihtel Jože. »On mi mi je rekel, naj mu prinesem jabolko.«

»Tudi to ne bo res! Gorje ti, če lažeš!«

»Res je, res, res!« hiti in ihti Jože.

»Zakaj pa poslušaj tega postopača ničvrednega?« In oče sežejo pod strop.

Tudi Jože je dostal svojo kazen. In potem še tri dni ni smel nikamor razen z očetom in z materjo.

Jože je še danes hvalešen, ker sta bila oče in mati ondaj tako stroga in ostra z njim. Ne tega in nobenega drugega greha nista hotela na njem zagovarjati, češ, fant je še premlad in drugi ga zapeljujejo.

Zormanov Peter jo je pa tudi pošteno izkupil.

»Oče, vaš Jože je pa prebrisan fant,« je začel Peter hvaliti Vejnikovega Jožka.

»Kako misliš?«

»Kaj ne veste? Vesel sem, da je tako premeteno izpeljal tisto reč pri Zapotokarju. Prav je storil dedcu skopemu! Saj ima tako vsega preveč!«

»Ti ga seveda hvališ, ker si mu svetoval, naj gre krast. Povem ti pa, da moj fant ne bo tat, dokler bom jaz živ. Hodi zdaj! V mojih ušesih taki ljudje, kot si ti, nimajo prostora.«

Peter je nekaj zagodel in jo jezno pobral od hiše. Kdo ve — če bi bil Peter gospodar in bi mu Jože kradel, ali bi še tako mislil in govoril?

Iz zgodovine kranjskih trgov.

Leop. Podlogar.

2. Cerknica.

(Konec.)

Cerknica in nje okolica je veliko trpela pred Turki. Kolikokrat je teptalo ta svet turško kopito, podrobno ni znano. Znana so nam pa leta, ko so Turki prihruli semkaj v večjih trumah. Prvikrat so napadli trg meseca marca l. 1472. V cerkvenem oglu poleg stranskih vrat je vzdian kamen z gotskim napisom v latinščini: »Anno Domini 1472 die dominica ante annuntiationem combusta est titularis ecclesia beatae Mariae Virginis per manus immanissimorum Turcorum«, slovensko: »V letu Gospodovem 1472.¹, nedelje pred Marijinem Oznanjenjem, so požgale neukročene turške roke blaženi Devici Mariji posvečeno cerkev«. Takoj po tej nesreči je jel pripravljati vse potrebno

¹ Bila je Bela nedelja, dan 5. aprila, ker je bil praznik prestavljen od srede Velikega tedna.

za novo stavbo vikarij Ahacij, ker je vikarij Lenart, ki se omenja leta 1472. najbrže odstopil. Posebno ga je podpirala pri tem delu hazberška gospoda. Leta 1476. je namreč morila kuga v cerkniški okolici in se oglasila tudi v rodovini plemenitašev Wagen. Neki Boltazar plemeniti Wagen je tedaj pregovoril svoje sorodnike, da so naklonili svoje premoženje za pozidavo nove cerkve v cerkniškem trgu. Stavba je bila dovršena leta 1482. Ljudstvo je imelo medtem božjo službo, v cerkvi sv. Marjete na Planini.¹

V teh desetih letih, ko so zidali novo cerkev, so Turki spet trikrat pridrli v Cerkniško kotlino: l. 1476. dvakrat in l. 1480.

V obrambo proti Turkom so ondaj zgradili okoli cerkve, ki so jo zidali v lepem gotiškem slogu, tudi tabor, t. j. močno obzidje s petimi stolpi. Pravijo, da sta zidala dva brata, eden cerkev, drugi pa tabor okoli nje. Morda sta bila res to brata iz rodovine plemenitih Wagen. Danes stojita od takratnega tabora še dva stolpa: eden se rabi za stanovanje, drugi pa za shrambo. V tem stolpu se hrani 43 cm visok, 21 cm širok in 100 kg težak topič, ki je bil vzet Turkom.

Bere se, da so prišli ti nebodijhtreba tudi v letih 1491., 1507., 1522., 1528., 1529., 1559.² (dvakrat), 1560., 1564. in 1566. Leta 1528. so zajeli Turki pri Šilertabru florentinske trgovce in jim vzeli 20 tovorov svile, vredne 20 tisoč goldinarjev. Leta 1559. in 1560. so pa opustošili trg in prizadeli tudi sosednjim vasem veliko škode.

Leta 1527., 9. aprila, je ukazal deželni upravitelj Jožef pl. Lamberg, da morajo, kakor drugi Notranjci, tudi cirkničanje in sicer iz trga, iz Dolenje vasi, iz Dolenjega jezera in iz Zelš priti v Šilertabor, v trdnjavo, ki so jo zgradili Ravnaharji, in jo braniti, kadar se bo sovražnik bližal od Kočevja ali Ribnice semkaj. Ta odredba, da si je bila izdana in ukazana iz najboljšega namena, je bila trgu in vasem v veliko kvar. Ob času turškega napada je namreč vse zbežalo v tabor in prav neznatne turške čete so medtem lahko neovirano plenile in požigale po trgu in po vaseh. Ko bi bili prebivalci ostali doma, bi bili Turka marsikdaj lahko odgnali. To so posebno občutili l. 1559. in 1560. Že l. 1568. to toraj prosili nadvojvodo Karola (1564–1590), naj jih odveže te dolžnosti; pa so morali prositi še leta in leta, da so jih uslišali na dvoru in jim poslali od nadvojvode lastnoročno podpisano pismo, ki jih z dnem 31. januarja 1852. oprošča te obveznosti.³

Tudi iz francozkih časov imamo nekaj zanimivih spominov. Leta 1813., 20. septembra, je nameraval udariti general Palombini iz Velikih Lašč proti Krki, Višnji gori in Žužemberku in tam napasti avstrijsko vojsko. Iz tega namena je poslal loškega učitelja Andreja Končnika, znanega narodnega pesnika, do generala Peyremonta, ki se je ondaj

¹ Dimitz G. Kr. I. 317; Mittheil 1865. 98.

² Tega leta so napravili Cerknicanje v cerkvi sv. Aloja, ki je danes ni več, zvon z napisom: »Helf uns aus aller Not« to je: Pomagaj nam iz vsake nadloge!

³ Schumi Archiv II. 40; Dimitz II. 112.

mudil in čakal Palombinija na Krki. Končnik je odšel s pismom in zlatniki, ki jih je prejel od francoskega generala, iz Lašč, pa mesto proti Krki jo je mahnil preko Suhe Krajine proti Žužemberku in izročil pismo polkovniku Stahrembergu.

Ta je sklenil takoj napasti sovražnika s pomočjo čet Csivicha.

Nenadoma je pritisnil na Peyremonta, ki se je moral umakniti preko Dobropolj v Lašče. Tukaj je Stahremberg napadel Francoze dne 25. septembra s tako silo in tako nenadoma, da so zbežali preko Blok proti Cerknici. V bližini trga so se raztepeni Francozi zbrali in nameravali iznova napasti sovražnika. Pa kakor v Laščah, enako nesrečo so imeli tudi v Cerknici. Njih načrte je izdal Avstrijcem cerkniški učitelj Čopec, ki je pokazal avstrijskim vojakom skrivno pot do ležišča sovražnikov. Tudi tukaj so bili nenadoma napadeni in premagani 27. septembra 1813.¹ Padlo je ondaj naših in sovražnikov 42. Cerkniški kapelan je pokopal vse padle v skupen grob. Ker so bili pa preplitko pokopani, so pozimi odprli grobišče volkovi in razvlekli kosti po okolici.²

Kuga je morila v cerkniškem trgu l. 1476. in 1578. Tega leta so že pokopavali za kugo umrle zunaj trga in tam sezidali kapelico sv. Roka. Leta 1630. se je ta morilka zopet oglasila, posebno dolgo pa se je mudila todi l. 1644. in 1646. Takrat je pobrala veliko ljudi. In tedaj so cerkničanje kapelico sv. Roka povečali v cerkvico sv. Roka, ker je varih proti kugi in kužnim boleznim.

Cerkev, namreč prvotna bazilika, je bila prva stavba, okoli katere so se začeli naseljevati ljudje v tej okolici, in kjer je pozneje nastal trg. Ta cerkev je bila zidana po splošni sodbi v devetem stoletju, v dobi pokristjanjenja Slovencev. Trg je pa dobil svojo župnijo že v trinajstem stoletju. Imena cerkniških župnikov iz prvih časov se berejo v starih pismih oglejskih očakov. Kakor so pač redke take listine, ki so nam prišle v roke, tako redka so tudi imena prvih župnikov. Leta 1261. se imenuje Leopold, 1269. Lupold, 1296. Rudolf, 1318. Tadej de Palude, 1339. Ivan de Reate, 1375. Ludovik de Reate. Menda je ravno ta župnik napel vse moči, da bi preprečil nakano bistrškega opata, ki se je že pobriгал v Ogleju za to, da je očak utelesil cerkniško župnijo kartuziji v Bistri. Župnik se je pa obrnil potem, ko je očak to utelešenje dovolil, naravnost v Rim. Tukaj so se začele potem dolgotrajne pravde in obravnave. Konec koncev je bil ta, da je župnik podlegel. Utelešenje je potrdil papež Bonifacij IX. (1389—1404) 23. marca l. 1395. Avstrijski vojvoda Viljem (1395—1406) je prišel l. 1396. v Ljubljano, da se mu poklonijo deželni stanovi in prisežejo zvestobo. Bilo je to o Vseh svetih. Hermanu Celjskemu, deželnemu glavarju Kranjske (1390—1400), je pa naročil, naj izroči cerkniško župnijo, kadar bo izpraznjena, bistrškemu samostanu. Kakor je razvidno iz papeževega potrdila, je dajala ta žup-

¹ Legat, Kriegsvorfälle im J. 1813 b. L. Mittheil. 1819, 57.

² Koledar Družbe sv. Mohorja 1874, 199.

nija okrog 300 zlatih goldinarjev čistega dobička. Za te se je pravzaprav samostan največ potegoval in jih tudi dobil. V začetku petnajstega stoletja so se mu pa podarile tudi desetine cerkniške župnije.¹

Cerkniški župniki so bili torej poslej le še vikarji bistrškega opata. V njegovem imenu so potem kot namestniki oskrbovali župnijo blizu štiristo let.

Važnejši med njimi so bili n. pr.: Nikolaj Mrav (1632—1648) pozneje novomeški prošt, cesarski svetnik in apostolski protonotar, ki je mnogokaj prenovil pri cerkvi in v župnišču, napravil nove altarje itd.; Jurij Zimmermann (1643—1660), pozneje novomeški kanonik in apostolski protonotar, ki je zlasti popravil zvonik in oskrbel altarne svetilnice; pozneje spodaj navedeni Gregor Črvič, ki je l. 1685. napravil nov ciborij, kakor svedoči napis na njem.

Z razglasitvijo dvornega odloka z dne 29. januarja 1782. je bila pa kartuzija v Bistri sekularizirana. Imetje je pripadlo verskemu zakladu, patronat nad župnijo cerkniško pa onemu, ki bo gospodar in lastnik Loškega ali Turnlaka.

Župnijska cerkev v Cerknici je imela svoj čas veliko znamenitih nagrobnik spomenikov. V cerkveni tlak položene spominske plošče so nosile pred sto leti še čitljive napise in ob robovih klesane škofovске mitre, palice in druga različna znamenja. Vse to se je polagoma izbrisalo in s tem zamrl tudi spomin na znamenite može, ki tu čakajo vstajenja.

V Valvazorjevem času je živel v Cerknici znameniti župnik Gregor Črvič (1680—1694) jako delaven mož. Bil je naslovni škof, notar apostolskega sedeža v Rimu, imenovan za prošta v Kološu, a ostal je do smrti v Cerknici in bil pokopan 3. aprila 1694. pod stranskim oltarjem sv. Ane. Bil je ta mož čudodelnik, da so ga šteli ljudje med svetnike. Sezidal je takoj prvo leto cerkev sv. Volbenka v Zelšah; posvetil jo je stiški opat Anton 2. septembra 1708.

Leta 1692. je pa dal napraviti v podružnici sv. Petra na Dol. Jezeru lesen, raven, kasetiran strop, razdeljen v razna polja prav po obliki stropa v cerkvi sv. Vida v Martinjaku, ki je iz l. 1621. in ima napis:

»Anna Tiza, Alle gos,
Primi Vsak Sebe za nos!«

Najbrže so se ključarji prepirali s slikarjem, kaj naj jim naslika na strop, in ker niso bili edini, jim je pa naslikal gos sv. Martina.

Bratovščina sv. rožnega venca, ki se je posebno razvila začasa tega moža, je štela do 86 tisoč udov. Ne samo iz Kranjske, ampak iz vseh sosednjih dežel so drli ljudje v Cerknico, tako da je postala — nekako v primeri rečeno — to, kar je danes Lurd. Vsako prvo nedeljo so imeli tam slovesno procesijo, pri kateri se je razvilo 32 velikih in 15 malih banderov — na njih so bile naslikane skrivnosti sv. rožnega venca. Taki shodi so razglasili trg širom po svetu in ga povzdignili vsestransko.

¹ Milkowicz, Klöster in Krain 1889, 125.

Sto let pred Črvičem je bilo v trgu precej drugače. Kakor je oživiljal ta čudodelnik sveto vero z upeljavo raznih pobožnosti, tako jo je podiral sto let pred njim poluteranjeni župnik Vincencij Perger (1581 – 1593). Ko je l. 1581. prišel v Cerknico škof Pavel Bizancij v imenu oglejskega očaka, se je prepričal, da je v trgu močno razširjeno luteranstvo. Župnik je živel nezgledno; bil je tudi tako neveden, da niti krščevati ni znal. Ko ga je l. 1593. očak Francesco Barbaro odstavil, je ostal v trgu kot pisar carinskega predstojnika. Ljudstvo je hujskal proti župniku Štefančiču (1593 – 1609). Zato se je ta bridko pritožil pri očaku l. 1595., kako mu odpadnik nagaja. Med sveto mašo je prihajal v cerkev in na glas prepeval psalme. Trapil je celo na smrt bolne, češ, da ne bo zveličan, kdor ne bo obhajan pod obema podobama. Luteranske shode je prirejal v Šteberku, kamor so prihajali zapeljani tržani. Hujskanje proti Antonu Štefančiču pa tudi po Pergerjevi smrti (5. oktobra 1596) ni prenehalo. Šele strogi odloki vlade in občutne kazni, ki so prišle nad vročekrvne tržane, so jih streznili. Leta 1603. sta bila klicana pred komisijo še dva uporneža, Kristijan Artač in Filip Lipec. Morala sta oddati protestantovske knjige, ki sta jih prebiral in razlagala nove vere žejnim tržanom. —

Šolo so imeli Cerknjani, seveda začasno, že v luteranski dobi. Z luteranstvom je izhiral tudi šola. Oživela je iznova koncem sedemnajstega stoletja. Naslednik bistriškega samostana je odstopil kot patron cerkve in šole občini svojo hišo, da naj se vzdržuje v nji šola in stanovanje za učitelje in kapelane. Leta 1827. se omenja dvorazrednica, l. 1878. trirazrednica in l. 1879. je že štirirazrednica. Leta 1864. se je zidalo novo pritlično šolsko poslopje. To so vzdignili za eno nadstropje l. 1886. in 1887. Šola je zdaj eno najlepših poslopij v trgu.

Trg slovi dandanes sevé najbolj radi čudapolnega jezera. To je bilo pa tolikrat opisano in opevano, da bi res nosili kamenje na Kras in vodo v polno jezero, ako bi se hoteli pečati še z opisom tega jezera.

Omenjeno naj bo le še, da so delali sedanjo cesto od Ribnice čez Bloke proti Cerknici l. 1826. in da ima trg svoj lastni grb: »cerkev na oglatem polju«.

In pa to dostavimo, da je dal med svetovno vojno sedanji g. dekan Juvanec, ker je imel umetnike vojake v trgu, prav lepo posnažiti in ne za visoko ceno poslikati župno cerkev tako, da ima sedaj prav prijazno lice.

Abstinent, ti si junak!

Ljut sovražnik nam preti,
alkohol se imenuje:
srečnega življenja ni,
kjer oblastno on kraljuje.

Zmagoslavno hodi okrog
od vzhoda do zapada;
kamor stopi težkih nog,
tam ugasne vsaka nada.

Vse se njemu pokori,
reveži in bogatini;
krona pred njim varna ni,
klanjajo se mu trpini.

Ali ni orožja več,
ki njegovo moč razdene?
Kje junak je, kje je meč,
in kje sablje so jeklene?

Abstinent, ti si junak!
Meč — zatajevanje tvoje.
S tem orožjem v boju vsak
pesem zmage si zapoje.

Sin in hči.

Cvetinomirski.

(Konec.)

emno se ozre Franc v mater, kakor da jo hoče prebosti:

»Sam vem, da ne more biti drugače... Oni v mestu vse požre!... Zastonj je trpljenje. Nič nima človek od dela... Kakor bi metal denar v vodo...«

Nilka odloži glavnik in reče:

»Nikar se ne jezi, Franc! Slavko je vendar tudi naš! Povej rajši, če pojdeš kmalu k Medvedovim?«

»Kmalu! Prej grem še malo poležat v kolarnico, ker je hlad tam.«

»Da veš! Jaz bom šla s teboj. Pokliči me, ko pojdeš. — Si razumel?«

Ne da bi se ozrl v mater, odpre Franc dur in odide iz sobe. Celo brez molitve.

Nepremično obsedi mati na klopi, roke na obrazu, vrat upognjen, hrbet sključen. Silna bolest ji izžema srce; bolest tako velika, nedopovedljiva, da bi jo izkričala od groze in tuge.

S tihimi koraki se ji približa Nilka. Žarki se ji odbijajo v zglajenih laseh.

»Mama, kaj vam je?«

Mati se ne zgane. Tudi ne odmakne rok od lic. Njeno telo porhrteva v joku.

»Ali jokate?«

Mati pogleda izza prstov v Nilko in vstane.

»Če si lačna, Nilka, jej še! Saj je ostalo, ker je Franc tako izbirčen... In Slavka mi očita!«

»Sem sita,« odgovori Nilka. A ni bila sita. Upala je pa, da jo nasiti veselica. Zato je tako odgovorila...

Mati pospravi posodo in jo odnese v kuhinjo. Tam začne pomivati. Ko se pa vrne s praznimi rokami, vzame iz omare velika očala in sede k oknu. Pred njo leže nove, rdečeobrezane mašne bukve s koščenimi platnicami. —

Prelep dan je bil zunaj. Visoko na nebu je gorelo zlato solnce, in njegovi topli žarki so lili na zemljo v velikih, svetlih pramenih. Vsa narava je bila prepojena s temi solnčnimi žarki. Kipela je od življenja in je opojno dehtela. Od pokošenih travnikov za vasjo, od suhega sena, je prinašal pihljajoči veter blagodišeč vonj. Po stezi, preko travnikov, so korakali fantje in veselo vriskali. Sèm do okna se je razlegala njih maloubrana pesem. Zvenela je v opojnodehtečem ozračju, donela in zamrla v daljavi... Nilka je stopila k oknu.

Iz krčme so se čuli živahni pogovori, poredno hihitanje, vmes hrupne, kričeče besede. Prevpiła je vse glušeča muzika harmonike in gramofona.

»Lepó je danes!« se nasmehne Nilka samasebi. Nervozno stisne ustnice in si zasenči z levico oči. Zatakne si potem zalasnice v kiti. Pripravljena je na veselico.

Mati dvigne glavo in jo pogleda izpod očal.

»Kaj praviš, Nilka?« vpraša.

»Lepó je zunaj,« odgovori Nilka; smeha ni več na njenih licih.

Mati se molče skloni in bere naprej. Kakor pa bere in se muči s svojimi napol oslepelimi očmi, se ji razliva tih, blažen smehljaj preko zgubančenega, velega lica. Ustnice se ji gibajo kakor v spanju, enakomerno, šepetaje — kakor bi prosile.

Nilka odide iz izbe in se vrne s polnim vrčem vode.

»Tako sem žejna! Hočete tudi vi piti, mama?«

»Ne bom!« odkima mati in zapre mašne bukvice, ki se lepo svetijo v solnčni luči. »Poglej, oči so me začele skeleti . . . Še brati ne morem . . .« pravi hčerki.

Vstane in si dene očala z nosa.

»Znabiti bi mi ti, Nilka, brala nekaj iz Svetega pisma? Tako rada poslušam. Sama ne morem mnogo brati.«

Nilka pije vodo v dolgih, globokih požirkih. Izpije pa postavi vrč na mizo.

»Kje pa?« vpraša.

»Pojdi po Sveto pismo! . . . V čumnato skoči, v skrinji je, zavito . . .«

Ko prinese Nilka iz čumnate v debel papir zavito Sveto pismo in ga položi na stol kraj sebe, se zasmee.

»Kje naj pa začnem?«

»Tam pri kralju Davidu . . .«

Počasi in oprezno odpira Nilka list za listom, išče na vseh krajih, in najde končno vendarle pravo mesto. Mati sede in si položi roké na kolena. Čelo se ji nabere v gube, in lica se ji zresnijo.

»Daj no, beri!«

Nilka položi prst na knjigo, upogne vrat in hoče brati. Tedaj zaškrtá nekaj zunaj za hišo. Začuje se vesel pogovor.

»Beri . . . Nilka, kaj čakaš?« sili mati.

Zunaj, tik pod oknom, se oglašé težki moški koraki.

»Če misliš, tak pojdi!« zakliče Franc s hripavim glasom skozi okno in obstane.

Nilka se zdrzne in pogleda mater s prosečimi očmi.

»Jaz grem,« ji zašepeče.

Mati se dvigne.

»Nilka, bodi pametna!«

Franc jo vnóvič pokliče.

»Le urneje! — Ne bova te čakala dolgo . . .«

Zakašlja zunaj, nato se pa zasmee. Vmes se oglasi sosedov Tone, Malčín brat.

Nilka spozna Tonetov glas.

»Jaz grem, mama. Ali ne smem?«

Zapre mirno Sveto pismo in vstane.

»Ali ne smem?«

»Ne ubogaš, dekle?« reče mati in zavzdihne.

Franc jo v tretjič pokliče.

»Kod se pa vendar obotavljaš? ... Ali si zmrznila v bajti? Le brž ...!«

Tudi Tone stopi bliže k oknu in se ji zasmeje.

Mati se nasloni na okno.

»Prav treba ji je hoditi v krčmo, Franc! In tebi tudi! Za take reči in ljudi pa imaš denar! Za nas in bratca Slavka pa ne!«

»Da bi še v krčmo ne smel! Oho!« vzkipi Franc. »Kdo mi bo pa branil? Cel teden trpim, pa bi ne smel na veselico! Saj gre sicer ves denar za vas in druge! Pojdiva, Tone!«

K oknu plane Nilka.

»Počakajta, takoj pridem!«

Odhiti k postelji po ruto in si jo začne naglo privezovati na glavo.

»Jaz grem ...«

Mati séde za mizo in si pokrije z dlanmi obraz. Ničesar ne reče, nikamor se ne ozre.

»Ne bodite hudi, mama! Zvečer se vrnemo ...« zavpije še Nilka pri durih. Odpre jih, zaloputne za sabo in odbrzi na cesto, kjer jo čakata Franc in Tone ... Nehvaležni otroci!

Kakor da jo je udaril kdo s pestjo po obrazu, je materi: kri ji šine v izsušena lica, a samo za hip, takoj spet izgine ...

... V Medvedovi krčmi pa zahrešči harmonika iznova. V divjem veselju se zavrte pari. Ples in raj nehvaležnih otrok ... Zdajpazdaj je čuti iz splošnega hrupa pijanega Martinka razklani glas; zasmeje se prešerno Franc in zavriska ...

Razgreta dekleta stopajo na cesto in si z rutami hladé lica.

Ko bi Nilka med njimi vedela, kakó grda je vkljub vsemu lepotičenju! A ne čuti nič.

Pri župni cerkvi zapoje zvon: vabi k popoldanski službi božji.

Med plesalci in plesalkami ga nihče ne čuje ...

Tetin dar.

J. Klemenčič.

Dolinarjevi Zaliki so dali teta za god lepo porcelanasto skodelico. Srce je poskakovalo Zaliki od veselja, ko je nesla domov to lepo darilo. Bila je ta skodelica res krasna. Svetlobela kot golobje peruti. Ob gornjem robu je bil venček modrih cvetic, ob spodnjem pa rdečih. V sredi je bilo pa z zlatimi črkami zapisano: »Srčno voščilo za god«.

Kako ne bi bila Zalika vesela tako lepega darilca! Komaj je čakala, da prisopiha domov in pokaže dar mamici. Ej, kako sladka bo kava iz te lepe posodice! »Iz tiste stare oškrbane skledice je že ne maram več!« Z ročico zamahne, da utrdi svoj sklep. Pa steče domov. »O mama, pogledjte, kako lepo skodelico so mi dali teta za god!« kliče že od daleč. Mama se ji nasmehljajo; dobro se jim zdi. Skrbno ogledajo skodelico od vseh strani, potem pa pravijo: »Spravila jo bom, da je ne ubiješ.«

»Ali ne bom dobivala zjutraj v nji kave?« se namrdne Zalika.

»Ne!« zatrdijo mama. »Je še stara dobra!«

Zaliki se udero solze. Mama je za god nočejo žaliti. Omehčajo se toliko, da ji obljubijo: vsako nedeljo in vsak praznik boš smela zajtrkovati iz nje.

Zaliki se pa zdi predolgo, da bi cel teden ne videla svoje ljube skodelice. Precej drugi dan že, ko čuti, da mame ni doma, vzame iz omare skodelico. Nič ne pomisli, kaj so ji rekli mama: Zalika, ti boš skodelico razbila! Žalostna boš takrat bolj, kot si zdaj, ko jo gledaš le od daleč. A kdor ne uboga, naj ga tepe nadloga!

Tudi danes hoče napasti Zalika svojo radovednost. Ravno drži prav narahlo svojo ljubo skodelico, ko zasliši zunaj mamin glas. Prestraši se, skodelica ji pade iz rok in naenkrat je iz nje sedem večjih in še nekaj manjših kosov. Kaj bo zdaj?

Zalika se potrta nasloni na zid in v strahu pričakuje, kaj bo, ko stopijo mama v vežo.

Kaj bo zdaj?

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Laž, lažnik, lagati.

Laž je stara kot svet,
Laž je goljufije mati.
Laž je vragova resnica.
Prva laž in prvi stotak sta najtežja.
Laž se vije kot kača.
Laž je prozorna.
Laž hodi po gladkih tleh.
Laž luči ne ljubi.
Resnica se ne more nikoli z lažjo poljubiti.

Laž je resnica, če jo verjameš.
Vse je res, če ni laži vmes.
Laž ima kratke noge.
Laž se sama izda.
Laž ima plitko dno.
Laž nima rok, pa vendar zaupanje razdere.

Kjer laž kosí, ne večerja.
Laž se ne postara.
Ni laži, da bi je ljudje ne verjeli.
Za laži ni colnine.
Gorka laž je resnici najbližje.
Laž in plaz sta vsak dan večji.
Laž narašča hodé.

Nagla je laž, resnica hitrejši.
Čimgrša laž, temlepsi plašč.
Če se laž shladi, smrdi.
Laž je ključ h kraji.
Laž je prvi korak do vešal.
Kdor laž trpi, krasti uči.
Kdor z lažmi začne, z goljufijo konča.
Laž resnico pokliče.
Vsaka laž je najgorja poleg resnice.
Laži kot konju na zobe poglej!

Laž veliko govori, resnica zgovorna ni.

Ko bi vsaka laž vzela zob, mnogo-kdo bi bil brez zob.

Ko bi laži kruh pekle, vsi bi bili siti.

Za lažjo še nihče ni umrl.
Kdor laž zapusti, k Bogu hiti.
Mlad lažnik, dorastel tat.
Lažniku še resnice ne verjamemo.
Dober lažnivec — slab prijatelj.

Hromeža psa in lažnivca je lahko ujeti.

Lažnikov jezik je hujši ko meč.

Svet je lažnik: veliko obeta, malo dá.
Kdor laže, tudi kmalu krade.
Lagati in ne zardeti je tudi umetnost.
Kdor veliko laže, več ne zardi.

Reki:

Laže, da se od njega kadi.
Laže, da smrdi.
Laže, da se meгла dela.
Laže kakor pratika.
Laže, da sam sebi verjame.
Laže kakor pes teče.
Laže kakor bi orehe trl.
Laže, da se prime.
Laže, kolikokrat zine.
Toliko mu je za laž ko vrani za nedeljo.

Ima redke zobe, pa gosto laže.
Dvakrat zine, trikrat zlaže.
Laži kovati.
Laži navezati.
Na laž postaviti.
Na laži ostati.
Pod lažnim imenom.
Debela laž, košata laž, kosmata laž.

Slovstvo.

Herderjevo založništvo v Freiburgu je izdalo prevod dveh ljubkih Ksaver Meškovih otroških povestic v krasni knjižici: **Das Paradies auf Erden.** Der kleine Zigeuner. Zwei Kindergeschichten von Xaver Meško. Deutsch von Mina Conrad-Eybesfeld. Mit einem Titelbild. Ni čudno, če ogreje taka prisrčna pripoved celo tujca, da jo hoče imeti v svojem jeziku. Nemški list »Sendbote« piše: Hier haben wir zwei Erzählungen voll Anmut und Poesie und vom wirklich erzieherischem Werte. Saj je pa n. pr. »Zgodba o Martinku, otroku, ki je iskal raj na zemlji« (v zbirki »Mladim srcem« I. zv., Družba sv. Mohorja 1911) res biser v mladinskem slovstvu sploh. Častitamo gospodu pisatelju-sotrudniku na tem priznanju, ki pa ni prvo in ne bo zadnje o njegovih delih. Bog mu daj zdravja, moči in miru, da nam še mnogo lepega napiše! Morda se bo zanimal tudi kak »Vrtčev« čitatelj za lepi prevod; oskrbi mu ga knjigarna.

Jugoslovanska knjigarna je izdala naslednje knjige, ki jih toplo priporočamo

odrastlim in učiteljskim knjižnicam:

Fr. Levstik, *Poezije*. I. Uredil C. Golar. V Ljubljani 1920. Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani. Cena z drag. doklado broš. K 9-60, vez. K 19-20;

Narodno-gospodarski eseji. Spisal dr. A. Gosar. V Ljubljani 1920. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena z drag. doklado K 7-20;

Rabindranath Tagore: *Povestice*. V Ljubljani 1920. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena z drag. doklado broš. K 9-60, vez. K 14-40;

dijakom v marljivo uporabo:

Fr. Bradač: *Grška vadnica*. V Ljubljani 1920. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena K 24.—, z drag. doklado K 28-80;

Anton Melik: *Zgodovina srednjega veka*. Za nižje razrede srednjih in njim sorodnih šol. V Ljubljani 1920. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena K 20.—, z drag. doklado K 24.—;

gospodinjam in gospodinjiskim šolam:

Varčna kuharica. Zbirka navodil za pripravo okusnih in tehničnih jedil s skromnimi sredstvi. Za slabe in dobre čase sestavila Marija Remec. Drugi pomnoženi natis. V Ljubljani 1920. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena z drag. doklado K 36.—;

otrokom in šolskim knjižnicam:

Cerkvena pesmarica za mladino. Glasovi. Priredil Stanko Premrl. V Ljubljani 1920. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. Cena z drag. doklado K 7-20. Izbor najbolj priljubljenih svetih pesmi, lična oblika in izredno nizka cena (knjižica ima 182 strani!) morata knjižico priljubiti vsakemu dobremu otroku in skrbnemu vzgojitelju.

Narodni svet za Koroško v Velikovcu je izdal zanimivo čitanko: *Koroška višed. 1920*. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Prevaljah. Cena K 5.—. Knjižica podaja vsakovrstno pesniško in prozaisko blago: od navdušujoče himne do čisto preprostih ugank. Po-

sebno milo nam je koroško narodno blago: v dokaz naj bo bratom onkraj Karavank, da Jugoslovan spoštuje in ljubi njih koroško narečje in poštene običaje, in da se Korošcem ni enega, ni drugega ni treba sramovati pred brati, kakor so se morali često obojega pred tujci. Knjižico toplo priporočamo.

Engelbert Gangl: *Zbrani spisi za mladino*. Šesti zvezek. Pripovedni spisi. V Ljubljani 1920. Last in založba »Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta«. Natisnila »Učiteljska tiskarna«. Cena ? — V enako lični vezavi kakor V. zvezek »Vinski brat« 1919 je izšel tudi ta VI. Obsega devet lahkoumljivih povestic, ki jih bo mladina gotovo brala z zanimanjem. Tudi vzgojno bodo te črtice, v kolikor niso namenjene zgolj zabavi, dobro vplivale. Le bolni Minki (str. 30) bi privoščili za njeno laž k sladkemu mleku še tudi malo kazni ali vsaj pouka. Posebno pestri so pa v knjižici naravni opisi. Z veseljem jo mladini priporočamo.

Listnica uredništva.

J. Sanaborski: Poezija še ni zrela, prozaični spisek je prenavaden. — E. St. v K.: Res, vsak začetek je težak. Zato se je samo »Piška« ma o posrečila. Prilicno jo priobčimo. — G. nadučitelj A. K. v Pr.: Bomo priobčili. Hvala lepa! — Gdč A. R.: Pesmi z apostrofi b morali še vse izgledati — preveč bi bilo posla. O rostite! — Bojmir Krajanov: Rebus in uganka sta prenavadna. — Cvetana: Kažete talent, toda goden še ni. — J. V.—č v Lj.: Še ni zrela, m sel je pa dobra. — Vladimir R.: Uganko priobčimo. Radi sprejmemo, kar je izvirnega, a ne morda drugod pobranega. — G. A. Č. v T. v.: Morda »Maj«, ko se obrne leto. »Vesna« je prevsakdanja snov. — G. J. Š.—č.: Vašo priobčimo, priporočena pa pač še ni godna. — Ferd. V.: Pravljica nam je všeč. — M. S. v K.: Prekasno! Še enkrat s proslavo ne kaže pričenjati. — X. X.: Ni za tisk. — Raf.: Prav, da te je dr. Lovrenčičev spis »Prvi koraki« navdušil! Še bolj prav, da si s prozo pričel. Priobčimo. — Ivan Lipenski: Saj je zanimivo, samo prepovršno. — B. M. v Lj.: Hvala lepa! Priobčimo. Le obraz V. bi bil potreben izboljšanja. Sporočite svoj naslov. — Janko Sorški: Premalo vzgojno. — Marica St. v B. B.: Obžalujemo, da si rešitev prepozno poslala (8. maja), ko je bil V. že dolgo dotiskan, I tako delajo mnogi in so potem užaljeni, če ne najdejo vojih imen.

Rebus.

Vladimir R-y:

Uganka.

Sedem jih je
in vendar nobeden;
vzemi tri proč —
ostane še eden. — Kaj je to?

(Rešitev in imena rešilcev rebusa in uganke v prihodnji številki. Rešitve se sprejemajo le tekom 14 dni po izidu lista.)

Rešitev besedne zastavice v 5.—7. šte. „Vrtca“.

Brez dela ni jela.

b
 u r a
 b r e z a
 b l a z i n e
 s a d j e
 ž e p
 l
 m a k
 k a n j a
 z i d
 z a j e c
 b o l e z e n
 L j u b l j a n a
 p o k o p a l i š č e

Rešitev uganke v 5.—7. šte. „Vrtca“:

Oglje — Oglej.

Imena rešilcev.

Besedno zastavico v 5.—7. številki »Vrtca« so prav rešili: Jože Brinšek, Braslovce; Ljubica Zelenik v Ljubljani; Jože Brišnik v Braslovcah; Megušar Makso in Zemljak Josip v Mokronogu; Micika in Gelca Jančičeva v Jurkloštru; Strnad Fr., Podgrad; Kokalj Simona, Urbas Julija, Medica Lida, Baebler Eli, Rozman Meri, Schleimer Mija, Niklsbacher Magda in Šaplja Boža, učenke 4. razr. urš. vadm. v Ljubljani; Kunšič Danijela in Jelen Jozefa v Celju; Albina in Vilko Jarc na Mirni; Finec Milan v Mokronogu; Joško Ferencak v Mostah pri Lj.; Elica in Lizbet Kaučič v Sevnici; Ivan, Hubert in Antonija Dukovič na Mirni; Kašnik Leopoldina v Ljubljani; Kramar Angela, Uranič Albina, Berger Marta, Urbancič Dani, Ule Hilda, Cukjati Julči v Trbovljah-Vode; Oman St. v Kranju; Fr. Langerholz v Mariboru; Elzi Janovskýeva v Ljubljani.

Sam uganke so prav rešili: Škrabar Stanko v Višnji gori, Vinko Žitnik v Grosupljem; Prčulin Katica, Barič Marja, Švegel Marija, Stefanc Fanka, Kurc Tonka, Grenc Manjčica, Kurc Katica, Bukovac Joža, Strbenc Peter, Kobe Joža, Bukovac Ruda, Bufala Peter v Radencah ob Kolpi; Kramar Angela, Ule Hreda, Cukjati Julči v Trbovljah-Vode.

Oboje so prav rešili: Friderika Kokalj, licejka v Ljubljani; Boris Andrijačič, Danilo Vojska, Ignacij Ahlin, Roman Čelik, Vinko Kos, Ivan Majcen, Rado Sajé, Marij Bajuk, Fr. Strojín, Božo Ogrin, Mirko Sajé, Leo Korošec, Skok Viljem, Drago Mejak, Robert Kurt, učenci deške lj. šole v Novem mestu; Angela Gospodarič v Ljubljani; Guzelj Viktor in Sem Radko, šušteršič Jakob v št. Vidu nad Lj.; Leop. Salesin in Oskar Bullinger v Trbovljah; Manredo Branko v Ljubljani; Sem Ciril in Sem Franjo v Ljubnem; Slavica in Miladin Omerzu v Ptuj, Marija Štubelj v Mariboru; Iva in Minka Kožuh v Grosupljem; Milan Tomnc v Kranju; Vladimir Bercé v Ljubljani; Jakobina Žitek v Novem mestu; Radko Cerkvenik v Boh. Sr. vasi; Andreja Groschel v Šmihelu pri N. m.; Grilanc Marija v Celju; Bajuk Božidar v Ljubljani; Boris Dolenc v Novem mestu; Ivo Svet, Aleksandra in Helena Krušič v Celju; Metod Mikuž v Šmarju na Dol.; Nada, Boris, Davorin Cijan v Ptuj; Milena Blagane, Vilmurka Hribar, Draguška Vajavec, Vilma Korsika, Tončica Pogačnik, Mičica Žagar, Zofica Kerin v Šmihelu pri N. m.; Rafael Tomšič v Novem mestu; Svetopolk Pivko v Mariboru; Milko Dobravec v Radovljici; Marija Peterlin v Ljubljani; Jožef Selevšek pri Sv. Katarini nad Trb.; Vlado Jamar v Poljanah n. šk. L.; Pepica, Marjana in Emil Kramar, Nadica Kolenc na Mirni; Vida in Boris Jagodič in Zvonimir Hočevár v Ljubljani; Tonček Preinfak v Ljubljani; Milica Benedičič, Francka Žitnik, Pavlina Pisansky, Danica Pavlin, Mili Drašler, Cirila Rus, Marija Krizan, Helica Habjan, Hema Dm, Stanka Verdir, Nežka Pavlovčič, Milči Hribar, Knez Anica, Lavrinšek Tina, Štraus Vidica, Cirila Vehovec, Dčar Milka, Uhan Ivanka, Popovič Draga, gojenke I. b razreda meščanske šole v Šmihelu pri Novem mestu; Požek Marija in Danica, Haca Tinica, Bugar Crti, Kulovic Minka, Šobar Mici, Furlan Anica, Kalčič Mila, Premru Mira, Lavrin Katka Anžič Marica, učenke I. b razreda meščanske šole v Šmihelu pri Novem mestu; Fina Drašler, Anica Frelih, Ivanka Oblak, Nežica Jarc, Malči Pavlin, gojenke III. raz. mešč. šole v Šmihelu pri Novem mestu; Minka Ravnikar, Binči Ravnikar, Anita Štrukelj, Kati Ponebšek, Zinka Merčun, Mici Jerin, Mariella Mlekuž, Viki Šerjak, Minka Kodran, Micika Mikič, Pavla Jezeršek, Anica Hudaes, Magda Senčar, Mici Vogelnik, Elza Jonke, Jela Vilfan, Angela Bertonecelj, Angela Medvešek, Pavla Ježovnik, Slavica Pečan, Mira Jandeksek in Helena Jandeksek v Ljubljani; Stanuša Benedik, Minkuš Fister, Verica Hafner, Paviuša Knific, Ančka Kočevár, Anuška Krašovec, Dana Korenčan, Ivica Košar, Ani Križman, Mica Križman, Lili Marolt, Danuša Mercina, Maruška Okorn, Lojzi Papler, Malka Eopović, Minca Rabič, Tonca Prevec, Francika Volčič, Mara Thaler, Nadica Švigelj, Pepi Steiner, Maruša Mihevc, notranje gojenke uršul, samostana v škofji Loki; Slavka Kržišnik, Lavrenčič Anka, Gulič Jožica, Franetič Zofka in Milka, Cibic Dana, Balcarek Ruženka, Smolej Fanči, Lavrič Mimica, Lavtižar Herminca, Pirc Slavica, Dolenc Dorica, Grošelj Milka.

Uprava »Vrtca« (Ljubljana, Sv. Petra cesta 80) priporoča »Angelček« l. 1919. Posamezne številke so sešite. Cena celemu letniku je 5 K. Denar se pošlje po položnici, ki je priložena listu. Šolska mladina, ki primernih knjig vedno bolj pogreša, bo z veseljem segla po »Angelčku«.

Mnogo naročnikov nam je že poslalo povišek (za »Vrtce« s priložo 8 K, za »Angelček« 3 K); nekateri so nam v svoji dobrotljivosti poslali celo več, kot znaša naročnina. Njim smo za njih dobrohotnost še posebno hvaležni. Naj se nas spomnijo še tisti naročniki, ki do sedaj še niso poslali poviška. Časi so za liste hudi; pa s skupnimi močmi bomo list vzdržali.